

УДК 811.161.1'373.4

Тетяна Семашко

ORCID iD: orcid.org/0000-0003-4296-1259

доктор філологічних наук, доцент,

доцент кафедри журналістики та мовної комунікації

Національний університет біоресурсів і природокористування України,

вул. Героїв Оборони, 15; 03041, м. Київ, Україна,

semashko.tat@ukr.net

МОВНІ ФОРМИ ВИРАЖЕННЯ ПЕРЦЕПТИВНИХ СТЕРЕОТИПІВ

Тісний взаємозв'язок категоризації з системою сприйняття світу органами чуття, з одного боку, і з опрацюванням перцептивних даних за допомогою мови, з іншого, робить актуальними дослідження специфіки мовної репрезентації сенсорних ментальних комплексів, якими виступають перцептивні етнокультурні стереотипи. Оскільки стереотипи чуттєвого сприйняття є продуктом вербалізації сенсорної інформації, відомості про них можуть бути отримані лише за умови вивчення системи мовних фактів, які повинні вестися як у синхронному, так і в діахронному аспектах одночасно.

Ключові слова: номінація, перцепція, мовна категоризація, чуттєве сприйняття, сенсорна лексика, стереотипи чуттєвого сприйняття.

Тесная взаимосвязь категоризации с системой восприятия мира органами чувств, с одной стороны, и с обработкой перцептивных данных с помощью языка, с другой, делает актуальными исследования специфики языковой репрезентации сенсорных ментальных комплексов, которыми выступают перцептивные этнокультурные стереотипы. Поскольку стереотипы чувственного восприятия – продукт вербаллизации сенсорной информации, сведения о них могут быть получены только при условии изучения системы языковых фактов, которые должны вестись как в синхронном, так и в диахронном аспектах одновременно.

Ключевые слова: номінація, перцепція, мовна категоризація, чуттєве сприйняття, сенсорна лексика, стереотипи чуттєвого сприйняття.

It is known that language does not copy reality, but only in a certain way reflects the process of its knowledge of man. The first step in this process is perception – the cognitive-psychic process, which consists in representing a person objects and phenomena in the aggregate of all their qualities with direct action on the senses. An important role in this process is played by sensory processes, whose language notation forms a special cultural code with a broad

associative-figurative potential that, being realized in the motivational bases of nominative units, is the basis for the nomination.

The close relationship of categorization with the system of perception of the world with five sensory organs, on the one hand, and the processing of perceptual data with the help of language, on the other hand, makes relevant studies of the specificity of the linguistic representation of sensory mental complexes, which are perceptual ethnocultural stereotypes. Since stereotypes are the result of systematizing phenomena in consciousness, accordingly, information about them can only be obtained if the system of language facts is studied, which must be conducted simultaneously in both synchronous and diachronic aspects, since any complete synchronous description of the language can not be solved without the notion of archaism and innovation.

In the creation and replication of ethnic stereotypes of sensory perception, the main role belongs to lexical means, provided that there is a semantic context. This aspect is clearly represented by the linguistic layer in which the results of the sensory language and cultural experience of the ethnos are concentrated. A special role in the ability to convey in a specific-sensory form complex perceptual content belongs to adjective words – the carriers of the actual sensory constant, inseparable from the object of the sign. Adjectives have a wide range of semantics and easily enter into various connotations in the structure of sensory-style linguistic stereotypes, forming a conditioned collective image based on assessment, a result of comprehension of the world by ethnic consciousness and language.

The main verbal forms of expression of ethnocultural stereotypes of sensory perception are structured according to the model of «perceptual adjective + noun», objectified by ethnonyms, linguistic cultures, onomastic vocabulary, metonymic and metaphorical transitions, epithelial structures, comparative rotations, periphrases, established connections, linguistic stamps, paramimes, phraseology and other. The best features of perceptual stereotypes appear in the text, which objectivizes the idea of the importance of the latter in the aspect of verbal representation and the management of all available perceptual knowledge.

Key words: *nomination, perception, language categorization, sensory perception, sensory vocabulary, stereotypes of sensory perception.*

Постановка проблеми. Все, що стосується природи людини та її стосунків із дійсністю, передбачає чуттєву основу. Відображення чуттєвого сприйняття в мові породжує перцептивність як лінгвістичну категорію, що набула активного розвитку на новому витку наукового знання – в когнітивній парадигмі, де мові (слову) як засобу реєстрації результатів сприйняття, приписується креативна функція, сутність якої полягає у перетворенні хаосу сприйнятої за допомогою чуттєвого сприйняття інформації в цілісні осмислені образи – продукт сприйняття, обробки, трансформації та вербалізації сенсорної інформації.

Оскільки процес сприйняття детермінується та контролюється особистісними властивостями психіки суб'єкта, то при сприйнятті того самого об'єкта у свідомості реципієнтів виникають різні образи, зумовлені їх індивідуальними особливостями. Останні визначаються досвідом людини та мають досить прогнозовані та повторювані вияви. Це дає змогу говорити про існування стійких перцептивно-аналітичних блоків, які виконують функцію автоматичної обробки та перекодування інформації, що зумовлює виникнення стереотипізованих форм відображення, які мають характер адаптивних механізмів або автоматичних реакцій. Відстоюємо думку, що сукупність знань, набутих через мовні взаємодії в соціокультурному середовищі, які лежать в основі стереотипу, дозволяють говорити про нього як про мовно-когнітивний феномен, що є важливим засобом категоризації мовного досвіду носія етнічної свідомості.

Взаємозв'язок категоризації з системою сприйняття світу органами чуття й обробкою перцептивних даних за допомогою мови зумовлює актуальність дослідження специфіки мовної репрезентації сенсорних ментальних комплексів, якими є перцептивні етнокультурні стереотипи. Останні відіграють важливу роль у процесі пізнання людиною навколишнього світу, виступаючи репрезентантами знань про різні види сприйняття, специфіка яких зумовлена самою природою чуттів, що є суб'єктивними за своєю сутністю, а отже, неоднозначними в плані інтерпретації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Спрямування уваги дослідників на чуттєве сприйняття зумовило чималу кількість досліджень сенсоризмів. Серед основних напрямків аналізу: використання сенсорної лексики як ілюстрації для інтегрального опису мовної системи (Ю.Апресян, О.Потебня); окреслення принципів систематизації перцептивної лексики у мові та функціонування у мовленні (О.Волошина, В.Дятчук, Е.Жаркова, О.Скворцова); дослідження сенсорної лексики як складника образної мовної картини світу (Ю.Апресян, О.Волошина, К.Рахіліна, Н.Сукаленко); контрастивне дослідження перцептивних мікрополів (Л.Єрасова, А.Куценко); дослідження історії розвитку семантичної структури окремих груп сенсоризмів (Л.Кудреватих); психолінгвістичний аналіз сенсорної лексики (А.Вежбицька, Л.Соболева); дослідження особливостей відтворення семантики окремих складників лексико-семантичного поля сенсоризмів при перекладі художнього тексту (І.Ковальська); використання сенсорної лексики як ілюстративного матеріалу для перекладознавчих положень (Дж.Кетфорд, Ю.Найда, Р.Якобсон); аналіз сенсоризмів як складників мовно-ментальних комплексів (Н.Слухай, О.Селіванова, Л.Ставицька) тощо. Однак питання щодо сутності, ознак та засобів номінації поля чуттєвого сприйняття, як і досвід вивчення особливостей репрезентації мовними формами перцептивних стереотипів, до сьогодні залишаються відкритими.

Складність організації та структури лексико-семантичного поля чуттєвого сприйняття, а також нагальна потреба сучасної лінгвістики у вивченні мовних форм вираження перцептивних стереотипів визначає **актуальність** пропонованої розвідки. **Мета** якої – з'ясувати місце лексико-семантичного поля чуттєвого сприйняття в системі мови та означити стратум різнорівневих мовних засобів, що об'єктивують і тиражують сенсорні етнокультурні стереотипи.

Виклад основного матеріалу. Чуттєвий образ, як продукт сприйняття–обробки–трансформації сенсорної інформації у психіці людини, лежить в основі стійких сенсорно-аналітичних блоків – перцептивних стереотипів-образів, які, відділяючи суттєве від вторинного, виконують не тільки функцію автоматичної обробки соціально-групового досвіду, а й фіксують результати сенсорного сприйняття етнічною свідомістю та мовою, що є відбитком лінгвокультурної інформації. Це уможлиблює наше розуміння перцептивного стереотипу (чуттєвий стереотип, сенсорний стереотип, стереотип сенсорного сприйняття, стереотип чуттєвого сприйняття) – це усталена, усвідомлена та неусвідомлена, регулярно відтворювана когнітивно-дискурсивна фіксація результатів профілювання світу етнічною свідомістю та мовою в лінгвокультурних кліше, об'єктивованих як невербальними, так і різнорівневими мовними засобами із сенсорним компонентом. Оскільки стереотипи є результатом систематизації феноменів у свідомості, відповідно, відомості про них можуть бути отримані лише за умови вивчення системи мовних фактів, які повинні вестись як у синхронному, так і в діахронному аспектах одночасно з тим, що будь-який повний синхронний опис мови не може обійтися без поняття архаїзму та інновації.

У контексті пропонованого дослідження важливим видається те, що перцептивний компонент у структурі стереотипу диктує набір асоціацій і зумовлює мовну форму їх вираження. Тому для визначення змістового обсягу сенсорного стереотипу важливим є розуміння того, які сфери життя будь-якого етносу, особистісні риси індивідів – інтелектуальні, психічні, антропологічні та інші особливості стають об'єктами оцінки, а також необхідно виділити мовні одиниці, які можна інтерпретувати як засоби позначення перцептивних стереотипів.

Вихідною передумовою вивчення лексичного пласту мови є положення про те, що лексика будь-якої мови не становить механічної сукупності слів, вона є системою, елементи якої співвідносні та взаємопов'язані, підпорядковані її внутрішнім законам. На думку Ф.Філіна, саме такий підхід зумовлює розкриття витоків формування та змін семантики слова. Учений цілком справедливо зауважує: «Нам повинні бути відомі основні закономірності, шляхи розвитку всього словникового складу від його початку до сучасного стану. Більше того, ми повинні знати причини творення кожного слова, час його виникнення,

зміни значень і відтінків значень, їх зв'язки зі значеннями інших слів» (Філін, 1963: 271).

Елементами мовної картини світу (МКС) є вербальні одиниці на позначення спектра сенсорних відчуттів. Якщо картину світу розуміти як вторинне існування об'єктивного світу, закріплене та реалізоване у своєрідній матеріальній формі, якою є мова, то МКС постає як відображення засобами мови навколишньої дійсності відповідно до індивідуальних особливостей, колективного досвіду, національних традицій, здобутків цивілізації. МКС формується у надрах мови, яка «виражає та експлікує інші картини світу людини, що через посередництво спеціальної лексики входять у мову, привносячи в неї риси людини, її культури» (Серебренніков, 1988: 91). Безумовно, такими вербальними засобами, які відтворюють навколишній світ (власне відображають, а не копіюють), є одиниці різних мовних рівнів: звукосимволічного, лексичного, фразеологічного, пареміологічного, синтаксичного, концептологічного, дискурсивного тощо.

Лексичному рівню у контексті нашого дослідження приділена особлива увага, оскільки саме перцептивні лексеми обслуговують два рівні сприйняття: перший рівень, коли органи чуття (очі, вуха, ніс, язик, руки) є безпосереднім знаряддям процесу сприйняття; другий етап процесу сприйняття ми, услід за О.Падучевою, називаємо «ментальною обробкою» (Падучева, 2001: 33) фізіологічно сприйнятих, почутих, побачених і т. д. подій, явищ тощо. Це дає можливість у семантиці перцептивної лексики розрізнити два компоненти: 1) власне перцептивний, що є реакцією відповідного органу сприйняття на дійсність; 2) ментальний, який становить усвідомлення сприйнятого, ідентифікацію об'єкта, вияв його властивостей і ознак, які безпосередньо спостережені та перцептивно помітні. При цьому очевидно, що за кожною одиницею сенсорної лексики стоїть чуттєвий образ – здатність передавати в конкретно-чуттєвій формі складний зміст.

Концепції, розроблені вітчизняними та зарубіжними мовознавцями, що визначають місце та статус сенсорної лексики у системі мови, дають підставу говорити про нерівноцінність перцептивних відчуттів, як і мовних знаків їх вираження, що знаходить своє відображення у словниковому реєстрі мови. Так, Ю.Апресян розглядає відповідну систему як ієрархію п'яти підсистем, які дослідник впорядковує згідно з «обсягом інформації, що надходить через них у свідомість людини» (Апресян, 1995: 363). Перевага надається тим відчуттям, які передбачають віддаленість суб'єкта від об'єкта сприйняття та можливість чи необхідність їх знакового опосередкування. За Ю.Апресяном, у ієрархічному ряду лексики чуттєвого сприйняття домінантою є лексика візуального сприйняття, друге місце за чисельністю посідає лексика слухового сприйняття; достатньо обмеженою кількісно є лексика нюхового та смакового сприйняття. Найменшу кількість номенів фіксує

поле тактильного сприйняття, де «відносний порядок трьох останніх систем не такий очевидний і чіткий, як двох перших» (Апресян, 1995: 364). Проте сучасні дослідження внесли корективи у такий кількісний порядок.

Очевидно, що усі знакові системи (найперше мовлення та мова) пов'язані, насамперед, із зоровим і слуховим сприйняттям (винятком є ураження цих органів чуття). Тому можемо констатувати, що у чуттєвому фрагменті мовної картини візуальна лексика покриває значну частину мовного простору, оскільки зоровий сенсор людини відіграє основну роль у сприйнятті зовнішнього світу, в практичній (і теоретичній) діяльності людини, у всьому, що вона робить, і особливо, у формуванні та використанні мови (Рябцева, 2005: 342) та приносить найбагатші результати опрацювання світу. Що стосується тактильного сприйняття, маємо зауваження: викрита несправедливість теоретичної неухвиленості до тактильних можливостей людини, заперечила думку, за якої в ієрархії сенсорних модальностей дотик займає останнє місце та не усвідомлюється носіями мови як провідний. Сьогодні експериментально доведено, що тактильні відчуття, як засіб контакту із зовнішнім середовищем, є одними із найархаїчніших, а отже, й одними із найважливіших джерел людських знань про простір і властивості предметів у цьому просторі. Постійно та повсюдно супроводжуючи людину та взаємодіючи з іншими видами відчуттів, тактильна чуттєвість стала основою для формування у людини цілісного уявлення про навколишній світ.

З'ясована науковцями ХХ сторіччя стереоскопічність зв'язку «людина-світ» розкрила значущість кінестетичних відчуттів (у традиції нейро-лінгвістичного програмування визначають тип людини за її поведінкою: візуали, аудіали, кінестетики), які в життєдіяльності людини відіграють важливу роль: визначають рухи та стани окремих частин тіла (рук, ніг, голови, корпусу) у просторі. Кінестетичні відчуття, даючи знання про силу, швидкість, міру рухів, сприяють регуляції низки дій, координації рухів; мовна кінестезія є основою для артикуляції. Тому на часі корегування кількісного порядку сенсорів у межах традиційної відсоткової шкали чуттєвого фрагмента мовної картини світу.

С.Тер-Мінасова відводить основну роль лексичним засобам і у створенні й тиражуванні етнічних стереотипів чуттєвого сприйняття. Слова є основою МКС, що й «визначає сприйняття світу носіями відповідної мови» (Тер-Мінасова, 2000: 147). Щодо висловленої думки ми маємо концептуальні зауваження: лексема (слово), на чому акцентує дослідниця, самостійно не спроможна виступати етнічним стереотипом, оскільки відсутній семантичний контекст. Уможливити це можуть більш складні семантичні структури, зокрема, словосполучення. Наочно цей аспект представлений усталеними виразами, фразеологізмами, ідіомами, прислів'ями, приказками тощо – тобто тим лінгвальним шаром, у якому

безпосередньо сконцентрована народна мудрість чи, точніше, результати чуттєвого мовно-культурного досвіду етносу.

Як основні мовні форми вираження перцептивних стереотипів виділяємо словосполучення, утворені за моделлю – перцептивний прикметник + іменник (*карі очі, рівний шлях, широкі поля*), прикметниковий композит + іменник (*високочолі дуби, сивоголові діди*), порівняльні конструкції (*брови, як стріли; білий, як стіна; солодкий, як мед*). Прикметниковим словам як носіям власне сенсорної ознаки при тому належить особлива роль. Диференційними рисами останніх є: системність взаємодії у мові як багатозначних слів; «широкий змістовий обсяг... і ледь помітні межі лексико-семантичного варіювання» (Уфімцева, 2002: 197); здатність виражати не тільки власне сенсорні (смакові, нюхові та ін.) властивості (мати сигніфікативне значення), але й конкретний вияв цієї властивості, наприклад, її насиченість, тобто мати ознаки референтності. Переходячи від позначення ядерної ознаки денотата до позначення ознак, що пов'язані з ядерною побічно, прикметники легко набувають похідних, вторинних значень, які, поширюючись на різноманітні предмети та події, утворюють семантичну сферу вживання. Широта семантики зумовлює високу мобільність ад'єктивів: один прикметник може використовуватись для характеристики різних денотатів, що дозволяє сенсорним ад'єктивам слугувати засобом формування відсутніх значень, сприяючи розвитку лексичної системи мови. Прикметники легко вступають у різноманітні конотаційні зв'язки в структурі усталених синтаксичних словосполучень – перцептивних стереотипів (Семашко, 2015: 468).

Основні вербальні форми вираження етнокультурних стереотипів чуттєвого сприйняття об'єктивовані широким стратумом різнорівневих мовних засобів, серед яких:

– **етноніми** – позначення будь-якого етносу або етнічної спільності, де в основу номінації покладено типову зовнішню ознаку (*жовтолиций юнак – азіат; дівчина-широковка – із широко «посадженими» очима*);

– **ономастична лексика** – сукупність власних імен об'єктів: *Жовті води, Великий луг, тихий Дунай, широкий Дніпро, Зелена неділя, Теплий Олекса*);

– **лінгвокультуреми** – комплексні одиниці, що становлять діалектичну єдність як власне лінгвістичних уявлень, так і культурного середовища, семантика яких співвідноситься з ціннісним позначенням національного психосоціотипу українця (*красний хазяїн, білі голови, сірий люд, великі пани*);

– **метонімічні моделі** – заміна одних назв іншими на ґрунті асоціації за суміжністю їх значень (*білі комірці – ‘люди розумової праці’; білі халати – ‘медпрацівники’, зелені кашкети – ‘прикордонники’*);

- **метафоричні моделі** – в основі яких лежать перенесення назви за схожістю (*золоте волосся, солодкий спів, гіркий подих, пекучий вітер*);
- **епітетні структури** – художнє означення, що допомагає слову набути нового значення або смислового відтінку, підкреслює характерну рису, визначальну властивість певного предмета чи явища (*тихі води, гаї зелені, білі рученьки, коник вороненький*);
- **порівняльні звороти** – сполучення слів, у яких відбувається уподібнення одного предмета або явища іншому за якою-небудь спільною для них ознакою (*обличчя біле, як имат габи; жовта, як віск, шкіра; земля, м'яка, як губка; круглий, мов сите поросся; брови як шнурочки*);
- **перифрази** – описові назви різноманітних понять, цілісне значення яких здебільшого мотивується значенням слів-компонентів, які не втрачають своїх лексичних значень і розкриваються в процесі мовлення (*червона юшка – ‘кров’; солодкі корені – ‘цукрові буряки’; зелений змій – ‘алкоголь’; біле золото – ‘бавовна’*);
- **усталені вирази** – словосполучення у вигляді цілісного блоку слів, що передають одне поняття (*велике серце, широка душа*);
- **мовні штампи (кліше)** – висловлювання мовної практики, які характеризуються постійним лексичним складом і відтворюваністю (*набувати широкого резонансу; гостра проблема сьогодення; висока оцінка; гостра критика; широке коло питань*);
- **паремії** – зводи правил, що несуть узагальнені думки, якими людина має керуватися у повсякденному житті (*коваль клепле, доки тепле; маленька праця краща за велике безділля; кібчик птичка невеличка, та пазурі гострі*). За умови виконання певних дослідних настанов, до аналізу можуть бути залучені субстантивовані прикметники, поширені порівняння, розгорнуті метафори, фразеологічні звороти тощо. До переліку не увійшли деякі інші мовні об’єктивації сенсорних стереотипів, оскільки флективна та багатоваріантна у формалізації мова.

Найкраще риси перцептивних стереотипів виявляються в тексті. Будь-який текст є складною одиницею, яка разом із індивідуальними, чи, як зауважують дослідники, okazіональними рисами, наділені рисами, що повторюються – категоріальними та стереотипними. Є.Бартмінський, пов’язуючи через текст поняття МКС із поняттям значення лексичної одиниці, зауважує: «... це певний комплекс суджень, закріплених у мові, що спостережені у значеннях слів або передбачаються цими значеннями, які свідчать про ознаки та спосіб існування об’єктів позамовного світу» (Бартмінський, 2005: 307). Сказане об’єктивує думку про значущість текстів у аспекті виявлення та реалізації стереотипних рис і ступінь закріплення стереотипних ознак через виявлення частотності їх експлікації.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Усе, що стосується природи людини та її стосунків із дійсністю, передбачає чуттєве сприйняття – особливий вид знань, результатом яких є

«входження» світу в свідомість людини. Реєстратором результатів сприйняття є різнорівневі мовні засоби, де лексичний рівень є найбільш вартісним, оскільки за кожною одиницею сенсорної лексики стоїть чуттєвий образ. Особлива роль у спроможності передавати в конкретно-чуттєвій формі складний перцептивний зміст належить прикметниковим словам – носіям власне сенсорної статичної, невіддільної від об'єкта ознаки. Ад'єктиви мають широкий обсяг семантики та легко вступають у різноманітні конотаційні зв'язки у структурі мовних стереотипів сенсорного сприйняття, формуючи заґрунтований на оцінці умовний збірний образ – результат осягнення світу етнічною свідомістю та мовою. Такі образи структуровані за моделлю «перцептивний прикметник + іменник», об'єктивовані етнонімами, лінгвокультурами, ономастичною лексикою, метонімічними та метафоричними перенесеннями, епітетними структурами, порівняльними зворотами, перифразами, усталеними сполученнями, мовними штампами, пареміями, фразеологічними зворотами тощо.

Окреслений у дослідженні підхід уможливує проведення текстового аналізу образних стереотипів чуттєвого сприйняття в аспекті вербальної репрезентації та впорядкування всіх доступних перцептивних знань.

Список використаних джерел

1. Апресян Ю. Избранные труды. Т.1: Лексическая семантика: Синонимические средства языка. М.: Языки русской культуры, 1995. 472 с.
2. Бартминский Е. Языковой образ мира: очерки по этнолингвистике. М.: «Индрик», 2005. 528 с.
3. Падучева Е. К структуре семантического поля «восприятие» (на материале глаголов восприятия в русском языке). *Вопросы языкознания*. 2001. № 4. С. 23–45.
4. Рябцева Н. Язык и естественный интеллект. М.: Academia, 2005. 640 с.
5. Семашко Т. Вербальна об'єктивація поняттєвої сфери «перцептивне сприйняття». *Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. праць*. Вип. 51. К.: КНУ, 2015. С. 465–472.
6. Серебренников Б. Как происходит отражение картины мира в языке? Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира. М.: Наука, 1988. С. 87–108.
7. Тер-Минасова С. Язык и межкультурная коммуникация: учебное пособие. М.: Слово, 2000. 263 с.
8. Уфимцева А. Лексическое значение: принцип семиологического описания лексики. М.: Едиториал УРСС, 2002. 240 с.
9. Филин Ф. О слове и вариантах слова. Морфологическая структура слова в языках различных типов. М.-Л.: Изд-во МГУ, 1963. С. 128–133.

References

(Транслітерація)

1. Apresjan Ju. Izbrannye trudy. T.1: Leksicheseskaja semantika: Sinonimicheskie sredstva jazyka. M.: Jazyki russkoj kultury, 1995. 472 s (rus).
2. Bartminskij E. Jazykovej obraz mira: ocherki po jetnolingvistike. M.: «Indrik», 2005. 528 s (rus).
3. Paducheva E. K strukture semanticheskogo polja «vosprijatje» (na materiale glagolov vosprijatija v russkom jazyke). *Voprosy jazykoznanija*. 2001. № 4. S.23–45 (rus).
4. Riabceva N. Jazyk i estestvennyj intellekt. M.: Academia, 2005. 640 s (rus).
5. Semashko T. Verbalna obiektyvatsiia poniattievoi sfery «pertseptyvne spryniatia». *Movni i kontseptualni kartyny svitu: zb. nauk. prats. Vyp.51*. K.: KNU, 2015. S.465–472 (ukr).
6. Serebrennikov B. Kak proshodit otrazhenie kartiny mira v jazyke? Rol chelovecheskogo faktora v jazyke. *Jazyk i kartina mira*. M.: Nauka, 1988. S.87–108 (rus).
7. Ter-Minasova S. Jazyk i mezhekulturnaja kommunikacija: uchebnoe posobie. M.: Slovo, 2000. 263 s (rus).
8. Ufimceva A. Leksicheskoe znachenie: princip semiologicheskogo opisaniya leksiki. M.: Editorial URSS, 2002. 240 s (rus).
9. Filin F. O slove i variantah slova. Morfologicheskaja struktura slova v jazykah razlichnyh tipov. M.-L.: Izd-vo MGU, 1963. S.128–133 (rus).

*Статтю рекомендовано до
друку доктором філологічних наук,
професором, професором кафедри документознавства ДВНЗ
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»
Навальною Мариною Іванівною*

*Стаття надійшла до редакції
7 вересня 2018 року*

Татьяна Семашко

доктор філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики і
языкової комунікації Національний університет біоресурсів і
природоиспользования України,
ул. Героев Оборони, 15, 03041, г. Киев, Украина
semashko.tat@ukr.net

ЯЗЫКОВЫЕ ФОРМЫ ВЫРАЖЕНИЯ ПЕРЦЕПТИВНЫХ СТЕРЕОТИПОВ

Tetiana Semasko

Doctor of Philology, Associate Professor, Associate Professor
of the Chair of Journalism and Language Communication
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
str. Heroes of Defense, 15, 03041, Kiev, Ukraine
semashko.tat@ukr.net

**LANGUAGES FORMS OF EXPRESSION OF STEREOTYPES OF
SENSUAL PERCEPTION**